

Gulyás Károly

A vásárhelyi zenélőkút

Volt bizony olyan idő is hajdanában, mikor egyéb problémája se volt minden valamirevaló kulcsos székely városnak, vidéknek mint az, hogy mimódon tudhatna egyikük túltenni a másikon a helyi nevezetességekben.

Olykor elég komolyba is ment ez a nemes lokálpatriotizmustól fűtött lelkesedés. Egyszer–egyszer Ósmarosszék vezetett, mire természetesen a testvér Torda sem hagyta magát. Marosvásárhelyet egyenesen székely fővárosnak titulálták, amit kincses Kolozsvár éppen úgy nem vehetett jóba, akárcsak Háromszék, vagy Udvarhelyszék.

A köztudatba persze mindig az a hely jutott élre, amelyik jobban győzte helyi szenzációkkal a publikumot. Pedig ezek az egymásra licitálások korántsem a kultúrhistoriailag igazán érdemesek körül forogtak. Háromszék nagy szülöttjét, Kőrösi Csoma Sándort, vagy a marosmenti Bolyaiakat dehogy profanizálta volna valaki, mikor az ő tudományuk becsülete úgys felül áll minden világi dolgon és városközi riválitáson.

Az ilyes összdisputálások alkalmából mindig az úgynevezett „helybenvalósi” építmények és ezeknek híres nevezetes alkotói kerültek szóba.

A tordai büszkélkedett „helyben készült” fedeles fahídjával, amit, akkori felírása szerint az építménynek, „maga a folyó is mormolva bámult” és amit a helybéli magisztrátus úgy mentett meg — anno dazumal — a túlterheléstől, hogy — visszavitte rajta az egyszer már keresztül szállított cséplőgépet. A marosvásárhelyi cívis a maga zenélő csodakútjával volt nagyra, amit megint az idevalósi Bodor fábrikált, szintén helyben.

Az ilyes, tanulatlan zsenik munkájára történt hivatkozás mindig, ha vetélkedésre került a dolog.

És hát — mi tagadás benne — csakugyan úgy is van, hogy igen minden székely városban, széken, vidéken véle születik ezzel az emberfajtával az a bizonyos fúró–faragó készség, az az egyszerre mindent átfogó gyors áttekintés, ha a motort egész életében „modornak” mondja is vad zsenije, vagy magát „prefekciós metánikusnak” tartja is — ami bizonyosan precíz mechanikust jelent néki.

Marosvásárhely ezermester Bodor Pétere is ilyes, facsarator eszű, ördögös praktikájú, székely néplélekből fakadt bizonyára és lőn egy olyan „tűzlángjára” érdemes, fufangos gondolkozású góbé, akinek mindent megjárt az esze, amit meglátott — jártában, keltében a nagyvilágon. A víz hajtó erejét egy olyan zenei szerkezet mozgásba hozására használta fel bizony e derék székely mechanikus, marosvásárhelyi csodakútjánál, aminek az összeállítása még a napnak, holdnak változásait is produkálta az egykorú feljegyzések szerint. Aztán nem is állott meg ötletes alkotmányánál, hidat is épített által a Maroson, amit éppen úgy lebontottak 25 esztendővel ezelőtt, mintahogy kútját is elszedék Marosvásárhely főteréről közel 20 esztendeje már.

És a világ hamar felejt, a technikának az ő korában nem is álmodott mai vívmányai korában a Bodor fakötéses konstrukciójú mesterműveit alig emlegeti valaki, pedig mindössze 60 esztendeje, hogy meghalt ez a legendás hírű barkács ember. Mert az ilyen Bodor-fajta, félig-meddig szabados állapotú székelyt mégis csak hívhatták a maga idejében „valakinek”, akiről akként szól a krónika, hogy „habár nem is volt valami úri személy, mégis a főrendekhez illő tudományokkal bővelkedett, úgy, hogy minden rendű és rangú ember kedvelte őt.” Akinek személyén tehát az a bizonyos feudális rozsdá sem fogott, az ilyen egyéniség mindenképpen érdemes az emlegetésre, kiválthogy életkörülményeinek bűvárolója, dr. Molnár Gábor szerint mostanság a külföld is felfigyelt a Bodor különös értékére (a „Berliner Tagblatt” sorozatos cikkekben).

Míg azok a bizonyos „főrendek” gondjaikba vették az erdőszentgyörgyi kis asztalos inasban Bodort és sanyarú volt gyermekora, protektorai közt ott volt az angol királynő dédapja, gr. Rhédey László is annakidején, de később, mikor holmi bankócédulák utánzásáért fogták perbe Bodort, megtévelyedéséért elfordult tőle minden jóakarát és méltányolás.

Nem lehet kideríteni, milyen külsőországi városokban sajátította el az akkori mechanika „csudálatos” vívmányait, a marosvásárhelyi városi könyvtár egyik címlapnélküli hatalmas foliásában találták beírva a nevét a könyv árával együtt. Egy 17-ik századbeli sűrűen illusztrált német nyelvű csudálatos mesterségeket tárgyaló munka ez, amiben muzsikáló werkekről, ugró kutakról, vízöntő alkalmatosságokról, ezek misztikus szerkezeteiről van szó írásban és képben. De az itt látható

rajzoknál különb zenélő kutat komponált Bodor Péter, mikor 1822-ben visszatért Marosvásárhelyre. Egész 1837-ig működött is zenei szerkezete, ami az oszlopos, tornácos kút kínai pagodaszerű tetejébe volt rejtve, és a Borosnyai Lukács János ezidei versezete szerint (Régi és új Vásárhely leírása, 1837):

*„Estve, reggel ide jönnek a tselédek,
Találhattyák egymást lányok és legények,
S míg tsebrek megtelik, elé számlálhattyák,
Milyenek gazdáik s miként szolgálhattyák.*

*Mondhattyák egymásnak, miről álmodoznak,
Estvétől-reggelig mikén gondolkoznak,
Másnap is eljönnek ide vizet vinni,
Könnyen ugyanazok — azt is lehet hinni”.*

Orbán Balázs 1870-ben itt jártakor már népzeneészeket se talál a kút gárgyóján, akik pedig az ő feljegyzései szerint 1840-ben pótolták az elromlott zenei instrumentumot városi határozatból. 1911-ben aztán végképpen lebontották a Bodor kutat, megszegényítvén Marosvásárhelyt egy hajdani nevezetességgel.

Nem érdektelen a Szilágyi Pál volt érdemes veterán színész feljegyzése is Bodorról, aki nem kisebb érdekességű tervelésre adott almat ezermesterünknek 1849-ben, mint a forgó színpad első gondolatára, „hogy a sűgónak egy nyomására a változások megtörténhesse- nek.”

„Megérdemli a fáradságot” — kapott az eszmén Bodor, hogy „gondolkozzék rajta az ember.” Egy hét múlva kész volt a színpad, a hozzá alakuló egész színház tervezete, mindössze annyi volt a bökkenő, hogy a költségszámla 200 000 rhénes forintra rűgott, amilyen összeg előteremtésére abban az időben egész Európa színészete nem vállalkozhatott volna, nemhogy az erdélyi „komédiás társaság.”

Mert a legmodernebb kor legmodernebb vívmányai között is igen csak otthon fogja magát érezni az ilyen atavisztikus székely igyekezet, ami versenyen kívül és verseny dacára sem fog mégse megtorpanni ezután sem.

(1929)